

Hendrik Ido Oostendam
Schildmanskinderen
groot en klein
Sandelingen Ambacht

periodieke uitgave van het Historisch Genootschap Hendrik Ido Ambacht
jaargang IV, nummer 1 en 2, maart/juni 1985

Foto op de omslag: Gedenknaald op het oude kerkhof aan de Graaf Willemlaan opgericht voor de Ned. gesneuvelden bij de strijd om de brug over de Noord.

Bestuur

H.v.Vliet
J.F.Schouten
L.J.Haenraets
M.van Dijk
J.Bezemer
Mevr.R.P.Timmermans-Sybrandy
Mevr.Kats v.d. Velden

Lidmaatschap

U kunt zich aanmelden als lid bij de secretaris: Jan Luykenhof 14. De contributie bedraagt f 25,- per jaar, over te maken op giro-nummer 440728, t.n.v. de penningmeester van het Historisch Genootschap.

Redactieadres

Kopij en reacties op artikelen kunt U sturen naar:
C.Lagendijk, Weteringsingel 118 b, tel.: 13965.

Naam

"Groot en Klein" is een vervolg op het eerder door de vereniging uitgegeven Mededelingenblad. De nieuwe opzet die wij besloten aan het blad te geven deed ons omzien naar een andere naam. Die naam werd tenslotte "Groot en Klein". Een korte toelichting is hier op zijn plaats. Er heeft nooit een plaats bestaan met de naam: Hendrik Ido Oostendam Schildmanskinderen Groot en Klein Sandelingen Ambacht. Aanvankelijk was er sprake van drie aparte ambachtsheerlijkheden: Hendrik Ido Ambacht (waar de buurtschap Oostendam deel van uitmaakte), Schildmanskinderen Ambacht en Sandelingen Ambacht. In de 19e eeuw was de situatie in zoverre veranderd dat de drie ambachtsheerlijkheden twee gemeenten geworden waren: Hendrik Ido Ambacht (waaronder Oostendam en Schildmanskinderen Ambacht behoorden) en Sandelingen Ambacht. Na allerlei grenswijzigingen werden tenslotte in 1855 deze twee gemeenten samengevoegd tot één gemeente: Hendrik Ido Ambacht. Vooral oudere Ambachters weten echter nog steeds te vertellen: Hendrik Ido Ambacht heet eigenlijk voluit.....(en dan volgt de opsomming). Het "Groot en Klein" hierin is wat duister. Mogelijk slaat dit op het hoofdland en het volgerland van Sandelingen Ambacht. De naam van het blad berust dus "op de volksmond". Wij hopen dat diezelfde volksmond de komende tijd voor een deel van de inhoud van "Groot en Klein" zal tekenen, dat, samengevat, d.m.v. grote en kleine artikelen grote en kleine Ambachters wil informeren over de geschiedenis van onze gemeente en de mensen die er woonden.

Voorwoord van de redactie

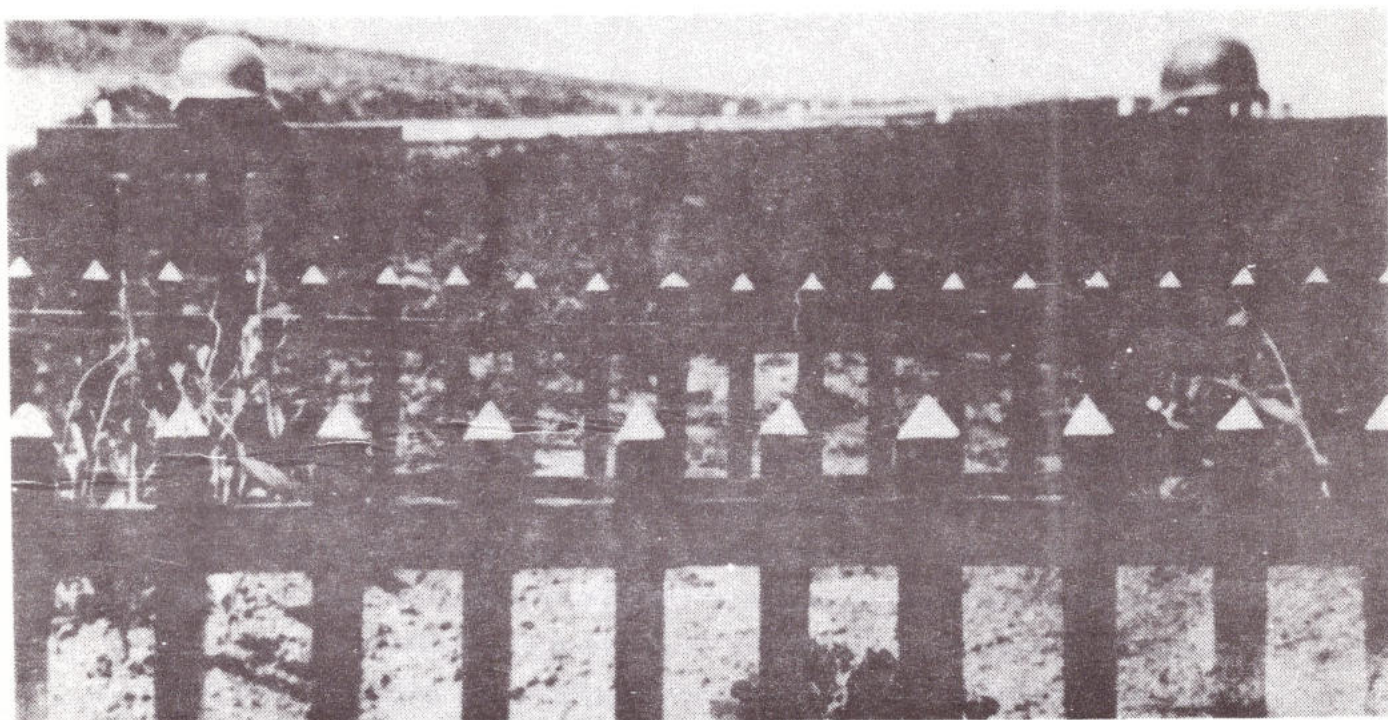
In de algemene herdenking van de bevrijding kon het Historisch Genootschap uiteraard niet achterblijven en omdat we over nog al veel schrijfstof beschikten besloot de redactie die gehele "oorlogsstof" in een dubbele uitgave van "Groot en Klein" op te nemen, vandaar dat op het buitenblad staat: Jaargang IV nummer 1 en 2 maart/juni.

Dit nummer is voor vrijwel het grootste deel gewijd aan de oorlog 40-45. Voor mensen boven de 45 jaar zal dit als "oud nieuws" terzijde worden gelegd of herinneringen wakker roepen waardoor men geboeid verder leest. Uiteraard was het onmogelijk alle facetten van de oorlog t.a.v. H.I. Ambacht in deze uitgave te vermelden. Zo ontbreken bv. de onderwerpen: vluchtelingen/evacuees, de Ned. Binnenlandse Strijdkrachten, de Burgerwacht, de afdeling H.I. Ambacht van de Ned. Ver. voor Luchtbescherming, de Luchtbeschermingsdienst, enz. enz.

Aan bovengenoemde en nog meerdere onderwerpen hopen we in de toekomst aandacht te schenken.

Desalniettemin hopen we met de geboden stof onze leden en zeker onze jeugdige leden en allen welke geïnteresseerd zijn in dit stuk geschiedenis, een plezier te doen.

De Redactie

Graf Duitsers

OP AVOND VAN TIENDE MEI WERD AMBACHT FRONTGEBIED

Nederlandse wielrijders en Duitse
parachutisten streden om de brug

Vijf en veertig jaar is het geleden, dat de oorlog uitbrak, dat de Duitsers, na herhaalde betuigingen van vriendschap, onverhoeds ons landje aanvielen. Een van de plaatsen in de omgeving van Dordrecht, die in de frontlinie lagen, was Hendrik Ido Ambacht. Op 10 mei bleef het aanvankelijk rustig in Ambacht. Alleen in de lucht was het geronk van de Duitse vliegtuigen te horen. Parachutisten zijn er bij Ambacht, voor zover bekend, niet geland. Wel in Zwijndrecht. Deze Duitsers trokken in hoofdzaak naar de bruggen over de Oude Maas. Vreemd genoeg bleef de brug over De Noord, tussen H.I. Ambacht en Alblisserdam onbezet, ook het Nederlandse leger liet de brug aanvankelijk onbeschermd liggen. Volgens bewoners van de Oostendam, verschenen vrijdagsavonds omstreeks zeven uur de eerste Duitsers in het dorp. Het waren vier of vijf Duitse militairen die goed Nederlands spraken. Ze reden op motorfietsen en verkenden de omgeving. Door hun Nederlandse spraak stichtten ze verwarring, vele burgers dachten dat het Nederlandse soldaten waren.

Ambachtse soldaat op verkenning in zijn eigen dorp

Omstreeks hetzelfde tijdstip werd een Ambachtse landbouwer op de Oudelandseweg (een landweg parallel aan rijksweg 15, op Ridderkerks gebied) aangehouden door vier Duitsers. De boer mocht even bij zijn koeien gaan kijken, maar moest daarna naar het dorp terugkeren. Ongeveer tegelijkertijd werd de brug over de Noord open gedraaid, het gerucht verspreidde zich, dat op Alblisserdam Nederlandse troepen waren aangekomen. Langs de oprit van de brug begonnen de Duitsers zich in te graven en 's avonds omstreeks tien uur vielen er schoten. Velen beseften nog niet dat Ambacht frontgebied was geworden. Vanaf de Alblisserdamse oever werden mitrailleurs, mortieren en kanonnen op Ambacht gericht. Maar de meeste bewoners gingen gewoon slapen. Oorlog? Het was iets onwerkelijks, dat overrompelend was gekomen. Even buiten de gemeente op Ridderkerkse bodem was een Fokker G1 van de Nederlandse

luchtmacht neergestort, dat was echter een luchtgevecht geweest. Dat de verschrikkelijke oorlog zo dicht bij was kon men niet geloven!

In de vroege morgen van 11 mei barstte de strijd los, kogels en granaten floten over de huizen en ketsten tegen de muren. Hendrik Ido Ambacht lag onder vuur!

Op deze vreselijke zaterdagmorgen, viel onder de burgerij het eerste slachtoffer; aan de Veersedijk werd een jonge vrouw dodelijk getroffen. De bewoners van Veersedijk en Veerwen lieten alles achter en zochten een goed heenkomen verder het dorp in. Een enkeling, bijvoorbeeld een boer die beesten op stal had staan, bleef, niet uit heldenmoed maar uit eenvoudig plichtsbesef, tegenover de weerloze dieren.

Andere oever

De geruchten die op de avond van de tiende mei de ronde deden bleken juist te zijn. Aan de andere oever van De Noord waren Nederlandse troepen gearriveerd. De lichte divisie op weg naar Rotterdam, zat in de Alblasserwaard. Onder deze troepen bevond zich een Ambachtse soldaat, Henk de Koning. De heer De Koning deed ons het volgende relaas:

"Ik was ingedeeld bij het 3e regiment wielrijders, behorende tot de lichte divisie. Toen de oorlog uitbrak zaten we in Oirschot en kregen een marsorder voor vliegveld Waalhaven in Rotterdam. In de avond bereikten we Alblasserdam en kregen opdracht vóór de brug te blijven. (In het officiële verslag staat dat de commandant besloot, vóór de rivier De Noord te blijven en deze als dekking te nemen voor de vermoeide troepen. De volgende dag zou een aanval op Rotterdam worden ingezet). De heer De Koning vertelt verder: "Omstreeks tien uur 's-avonds vielen de eerste schoten, ik zag hoe een Duitser die op de brug was werd neergeschoten. (Waarschijnlijk de eerste parachutist die sneuvelde). 's Nachts werden we bij burgers ondergebracht en kregen de volgende morgen opdracht een verkenning aan de overkant uit te voeren. Om ongeveer tien uur (zaterdagmorgen 11 mei) staken we over, met een particulier scheepje. Ik weet nog goed. We waren met 34 man en het scheepje heette "De Voorwaarts". Zonder vijandelijk vuur bereikten we de Ambachtse wal, bij de scheepswerf van C. Buitendijk, hier was niemand te zien. We gingen naar enkele woningen daar in de buurt en betrokken een uitkijkpost. Er kwamen nog meer troepen over, maar hoeveel

weet ik niet. Wij bleven met acht man achter en de rest trok verder naar de brug. Er ging waarschijnlijk ook een groep terug naar de sloperij van Frank Rijdsdijk, om daar te verkennen, want overal konden we parachutisten verwachten. Bij de Veerweg kregen onze mensen vuurcontact met de vijand. Aan een polderkade tussen Veerweg en de brug sneuvelde een jongen die ik goed kende, het was de soldaat C. Tillaart."

"In de loop van de middag trokken we terug naar de sloperij van Frank Rijdsdijk, waarbij één man in de been werd geschoten. Het is me niet duidelijk waar vandaan, want we liepen onder langs de rivier. Ik was tevens Rode Kruis soldaat, dus verbond ik de man, waarna we hem toch konden meenemen.

Op de sloperij aangekomen, dwongen we een afkomend schip te stoppen door met een mitrailleur voor de boeg langs te schieten. Het schip heette Koopvaart en was op weg naar Amsterdam, de schippers namen wel grote risico's om nog te varen. Maar ach, wat wist men toen van oorlog, die mannen wilden graag thuis zien te komen. Ze konden ook niet bekijken dat het maar vier dagen zou duren.

Met dit schip zijn we teruggevaren naar Alblasserdam, waarmee voor ons de strijd om de brug was afgelopen. We werden via Papendrecht naar Dordrecht gedirigeerd, waar we nog hebben gepatrouilleerd op Krispijn. Later gingen we naar Sliedrecht en met de capitulatie op 14 mei waren we in Wijngaarden", aldus besluit de heer De Koning zijn sober relaas.

Gedenknaald

Uit de officiële gegevens blijkt dat zaterdag 11 mei alle Nederlandse militairen terug zijn gegaan naar de Alblasserdamse wal, behalve de man die bij de Veerweg sneuvelde. Dezelfde zaterdag is aan de Onderdijkse rijweg nog een gewonde militair geweest. Waar nu dokter Van Melle woont was in die tijd dokter Pluis gevestigd, op nauwelijks enkele honderden meters van de Duitse stellingen, liet deze militair zijn gewonde arm verzorgen en wandelde daarna weer weg. Gewaarschuwd door een burger, dat er Duitsers aankwamen is hij een woning binnen gegaan, heeft een overall aangetrokken en is verdwenen! Dit betreft een verkenningssactie ten zuiden van de brug.

Terwijl granaten van de Nederlandse artillerie op Ambachts gebied insloegen, werd ook noordelijk van de brug een verkenning uitgevoerd. Met een klein bootje stak een groepje militairen over, naar de Oude

Bospolder (deze polder noordelijk van de brug is nu opgenomen in de Crezee polder).

Het was daar in die dagen een vrij woest gebied met grienden, een stuk opgespoten terrein en het kleine graspoldertje. In deze Oude Bospolder zijn drie Nederlanders gesneuveld en (waarschijnlijk) drie werden door de Duitsers gevangen genomen.

Eerst op donderdag 16 mei vonden enkele boeren de gesneuvelde militairen. Ze werden op de algemene begraafplaats ter aarde besteld, evenals hun kameraad die bij de Veerweg was gevallen. Een aantal burgers bracht geld bijeen voor een gedenknaald, die werd opgericht boven hun graf. Vier militairen en enkele burgers waren de slachtoffers, die in de meidagen van 1940 in Ambacht het leven verloren. De materiële schade bleef beperkt tot enkele woningen, die door granaatvuur waren getroffen. Alblisserdam was er erger aan toe. Voor de ogen van de ontstelde Ambachters werd zaterdag 11 mei, het hart van die gemeente door Duitse Stuka's gebombardeerd. Enige tientallen doden en een grote ravage waren het vreselijke gevolg.

Hiervoor bleef Ambacht gespaard, alleen op zondag 12 mei gooide een Nederlands vliegtuig één of twee bommen uit boven Ambacht. Ze vielen op een sloperij waar ze voor zover bekend, geen slachtoffers maakten, of het zou onder de Duitsers geweest moeten zijn. Dit is echter niet bekend. De Duitse Legerleiding heeft trouwens nooit bekend gemaakt, hoeveel mensen zij in de strijd om de brug heeft verloren. Uit waarnemingen van burgers valt af te leiden dat het er waarschijnlijk vijf zijn geweest. (Bekend is dat op de hoek Molendijk oprit/oprit naar Rijksweg 16 en Oudelandseweg net onder het viaduct daar vier, in 1940 gesneuvelde Duitse militairen begraven lagen, welke binnen een jaar weer weggehaald zijn. Twee daarvan zijn met name bekend, een zekere Jäser en Lindemann. Zie foto op blad 1. Red.).

De sporen van de strijd zijn vrijwel uitgewist. In één woning aan de Veersedijk hebben de bewoners enkele beschadigingen in het plafond, nog steeds als herinnering laten zitten.

Voor de outsider is alleen nog de gedenknaald op de begraafplaats, het enige dat is terug te vinden. (Zie foto op buitenblad).

De plaats waar de vier jonge militairen begraven liggen, die sneuvelden op 11 mei, toen Ambacht frontgebied was, 45 jaar geleden...

De luchtoorlog boven H.I.Ambacht '40-'45

C.Lagendijk

Inleiding

Als gevolg van wat archiefonderzoek besloot schrijver dezes uit belangstelling voor bovengenoemd onderwerp wat meest aansprekende zaken eens op een rij te zetten en daarbij gewone burgers en politiemensen toen nog veldwachters geheten hun ooggetuigen verslagen te laten doen. De meesten van deze zijn zover mij bekend helaas al kortere of langere tijd overleden. Doch dit lijkt hun getuigen zijn alleen maar waardevoller te maken. In ieder geval vertegenwoordigen ze in hun getuigen zijn een stuk moezaam leven en werken in oorlogstijd en het daarbij meegemaakte leed.

Een verdwaalde granaat

Om met het eerste getuigenverslag te beginnen is het nodig te weten dat aan de noord-westzijde van de Paulusweg ongeveer waar nu de Vrij Evang. Kerk en bibliotheek staan, het gebied waar de Jacob Catsstraat en Vondelhof liggen, een geschutopstelling opgesteld was. Dit lucht-afweergeschut bestond uit een aantal luchtdoelkanonnen, een keukenwagen, bijbehorende auto's en, wat mij het meest bijgebleven is, de in mijn kinderogen felle zoeklichten welks bundels 's avonds en 's nachts de lucht in priemden gelijk vuurtorenlichten, maar dan naar boven gericht op zoek naar geallieerde vliegtuigen.

Was zo'n vliegtuig in zo'n aantal stralen gevangen dan werd het als prooi beschoten en was het moeilijk voor een piloot daar weer uit te komen.

De Duitsers behorende bij het geschut waren ingekwartiert bij burgers, die verplicht waren ze op te nemen maar daar, in verband met de later in de oorlog ontstane precaire voedselsituatie niet altijd rouwig om waren. Was de verhouding niet al te vijandig dan brachten de Duitsers voedsel mee, waar het gehele gezin bij gebaat was. "Ach die jongens worden ook maar gestuurd" zei men dan, "ze waren ook liever thuis gebleven", "slachtoffers van de waanzin waren het".

Als gevolg van de aanwezigheid van dat geschut kwam er soms een granaat terecht waar dat niet de bedoeling was, zoals uit het volgende verslag van gemeente- tevens onbezoldigd rijksveldwachter Tamerus blijkt.

Naar aanleiding van een telefonische mededeeling, dat er aan de Veerschedijk onder de gemeente Hendrik Ido Ambacht, een granaat vermoedelijk afkomstig van het luchtafweergeschut zou zijn tot ontploffing gekomen, heb ik; Gerrit T A M E R U S, gemeente- tevens onbezoldigd rijksveldwachter der gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, wonende aldaar, in opdracht van den Heer Burgemeester alhier, een onderzoek ingesteld, met als resultaat, dat door mij werd gezien, dat op het erf van perceel No. 207, aan de Veerschedijk te HENDRIK IDO AMBACHT, een granaat vermoedelijk afkomstig van het luchtafweergeschut, aldaar tot ontploffing was gekomen. Door deze ontploffing was in den grond op een afstand van ongeveer 5 meter van het perceel 207, een gat ontstaan met een middellijn van ongeveer 5 decimeter. Verder zag ik, dat tengevolge van de scherven van deze granaat een schuurtje dat op een afstand van ongeveer een meter stond van de plaats waar de granaat tot ontploffing was gekomen, geheel uit elkaar was geslagen, terwijl een in dit schuurtje staande fornuiskachel op verschillende plaatsen door scherven was doorboord. Dat van het perceel 207 aan de Veerschedijk aan de achterzijde alle raamen waren vernield door de in het rond springende scherven, terwijl een deur zich bevindende op een afstand van ongeveer 5 meter van de plaats der ontploffing geheel uit het huis was gerukt, terwijl het dak van een op een afstand van 17 meter staande timmermanswerkplaats en bestaande uit platen van gegalvaniseerd ijzer, op ongeveer 20 plaatsen was doorboord door granaatscherven, en dat dit het zelfde het geval was, met de houten buitenmuur van deze schuur, welke ook op een 15 tal plaatse door scherven was doorboord. Voorts werd door mij geconstateerd, dat in een ton waarin zich waschgoed bevond en die stond in het reeds hiervoren gemelde schuurtje, op verschillende plaatsen doorzeefd was met heele kleine granaatscherfjes, die het waschgoed totaal vernield hebben. In het geheel is door het tot ontploffing komen van deze granaat, een 15 tal groote ruiten, een 25 tal

kleinere ramen, een kachel (fornuis), een deur toegang gevende tot de keuken van perceel No. 207, een toegangs-poortje en een waschkuip met waschgoed geheel vernield. Verder zij door mij, gemeld, dat in de keuken waarvan de toegangsdeur geheel werd vernield, zich bevonden twee vrouwen die won~~de~~der boven wonder niet door scherven geraakt zijn geworden terwijl toch de scherven deze vrouwen als het waren over het hoofd zijn gevlogen en wel door het raam en door de reeds meerdere malen ge-noemde deur en boven in de muur van deze kamer zijn te-recht gekomen. Vermoedelijk is deze granaat gekomen uit Noord Westelijk richting van het aldaar gestationneerde luchtafweer geschut.-----

In verband met het hiervorenstaande z~~ij~~n door mij ge-
hoord: Jannetje V O G E L A A R, weduwe van Pieter BAKKER,
oud 66 jaar, wonende te HENDRIK IDO AMBACHT Veerschedijk
No. 207, die mij verklaarde:-----

"Hedenavond 9 November 1942, omstreeks 10 uur stond ik in
"de keuken mijner woning, welke keuken is gelegen aan de
"achterzijde van het huis. Ik stond met mijn gezicht naar
"het raam en tegen een tafel. Deze tafel stond vlak tegen
"het raam. Ik was bezig met het tornen van gordijnen toen
"ik plotseling een hevige klap hoorde vlak achter mijn
"woning en terstond daarop een hevi glasgerinkel. Ik wist
"niet wat of er gebeurde maar liep plotseling met Annie
"Schoof naar de voorzijde der woning en wachtte daar in
"den gang wat of er verder zou gebeuren. Ik kan U door de
"schrik niet zeggen wat of er verder gebeurde en wat of de
"oorzaak op dit moment was van dien hevige klap".-----

Anna Maria Arina S C H O O F, oud 23 jaar, zonder beroep,
wonende te HENDRIK IDO AMBACHT Veerschedijk No. 205, die
verklaarde:-----

"Hedenavond 9 November 1942, was ik bij mijn buurvrouw de
"weduwe Vogelaar aan de Veerschedijk No. 207 te HENDRIK

"IDO Ambacht. Ik zat met de buurvrouw in de keuken. Ik
"zaat bij het raam aan de tafel te naaien en de buurvrouw
"stond voor de tafel en was bezig een gordijn uit te
"tornen. Het was ongeveer 10 uur in den avond dat wij
"werden opgeschrikt door een hevige klap en vlak daarop
"een helsch lawaai van glasgerinkel. Wij schrokken zoo ge-
"weldig, dat wij direct naar de voorzijde van de woning
"liepen en ons verborgen in de gang. Later hoorden wij
"dat er vlak achter het huis een granaat was ontploft. Ik
"ben toen direct naar mijn eigen woning gegaan om te zien
"hoe of het bij mij thuis was. Dat wij er zoo goed af zijn
"gekomen kan ik mij nog niet begrijpen, daar wij de scher-
"ven langs ons heen voelden gaan".-----

Opmerking:

Dit veldwachters verslag en de hierna volgende verslagen zijn met op-
zet en terwille van de authenticiteit, woordelijk, inclusief fouten,
schrijfstijl en in de toenmalige officiële Nederlandse taal gehouden.

Een brandend neergestort Engels vliegtuig

Op de avond van dinsdag 2 februari 1943 omstreeks kwart over tien deed gemeente veldwachter Berkel zijn gewone ronde door de gemeente en reed, vermoedelijk per fiets, op de Krommeweg, nu Heulpad geheten, (veldwachters uit mijn jongenstijd reden nooit anders dan per fiets of waren lopend) toen een luchtgevecht boven zijn hoofd plaats vond. Laten wij zijn nuchter verslag volgen en zien wat er gebeurde.

In den avond van Dinsdag den tweeden Februari 1900 drie en veertig, om omstreeks 22 uur 15 minuten, kwamen er over deze gemeente verschillende vliegtuigen van onbekende Nationaliteit overvliegen. Gedurende het overvliegen van deze vliegtuigen op bedoeld tijdstip, bevond ik; Hermanus Gerardus BERKEL gemeente veldwachter te HENDRIK IDO AMBACHT mij op surveillance in de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, en wel op de openbaren weg "De Krommeweg" onder deze gemeente ter hoogte van de viersprong "De Krommeweg", Vrouwgeeleweg", Paulusweg" en "de Hooge Kade". Aldaar hoorde ik dat door deze vliegtuigen op elkaar werd geschoten. Terstond hierop hoorde ik een vliegtuig, vermoedelijk een jager, met een ontzettend geraas, omhoog stijgen, alhoewel ik natuurlijk niets kon onderscheiden. Vlak daarop zag ik in het luchtruim een geweldige vuurzee die in mijn richting kwam aanzweven. Ik kon toen nog niet zien dat dit een vliegtuig was. Terstond daarop hoorde ik vanaf de richting Hooge Kade, een hevige klap en zag verder dat er in de polder Waalnes, en wel vlak achter een aldaar staande boerderij, een groote vuurklomp naar beneden viel en terstond daarop hoorde ik wederom een geweldige slag welke naar mij later bleek afkomstig was van een vliegtuig hetwelk was neergekomen aan de Noordzijde van den openbarenweg "de Paulusweg" onder deze gemeente. Hierop begaf ik mij, allereerst naar de Hooge Kade, alwaar door mij werd gezien, dat een onderdeel van het neergekomen vliegtuig rechtop in den weg stond, bij verder onderzoek bleek mij dit te zijn vermoedelijk een gedeelte van de staart van het voornoemde vliegtuig. Dit onderdeel droeg de volgende letters en nummers;

gaande met het onderzoek ontdekten wij ten Zuide van de openbaren weg "de Hooge Kade" en wel vlak naast dezen weg, op een stuk tuinland een stuk van het landingsgestel van het neergeschoten vliegtuig. Dit onderdeel werd ook direct onder bewaking gesteld van leden der Duitsche Weermacht. Daarna vonden wij in de polder "Waalnes" en wel ten Noord- en van de Hooge Kade" ongeveer 200 meter vanaf deze weg een motor van het neergeschoten vliegtuig. Bij verder onderzoek bleek ons dat er op verschillende plaatsen in de Polder "Waalnes", verscheidene stukken en onderdeelen van het neergeschoten vliegtuig waren terechtgekomen. Al de hier voren genoemde stukken en onderdeelen van het vliegtuig zijn door de militairen der Duitsche Weermacht ofwel meegenomen of onder bewaking gesteld. Later werd er door een der aanwezige Duitsche Hoofd Officieren aan ons meegegeeld dat het neergeschoten vliegtuig een Amerikaansche Viermotorige bommenwerper was. Met uitzondering van de langs "de Paulusweg" bovengrondsche telefoonleiding, die bij het neerstorten van het vliegtuig over eenig afstand was vernield geworden, is er in deze gemeente geen verdere schade aangericht en zijn er ook geen persoonlijke ongelukken veroorzaakt geworden. In den morgen van Woensdag en 3den Februari 1943, werd er door leden van de Duitsche Weermacht op een stuk tuinland, gelegen langs de Vrouwegeeleweg onder deze gemeente een 5de lijk aangetroffen hetwelk vermoedelijk eveneens behoorde tot de bemanning van het neergeschoten vliegtuig. Deze 5 lijken zijn in den morgen van 3 Februari 1943, op last van den Heer Orts Commandant te DORDRECHT door het bergingscommando der Duitsche Weermacht, gekist en overgebracht naar een begraafplaats te Rotterdam alwaar zij ter aarde zullen worden besteld. Verder werd in de morgen van 3 Februari 1943, gemeld dat er op de scheepswerf van de scheeps-slooperij "de Holland" onder deze gemeente een parachute was gevonden. Deze is onmiddellijk opgehaald geworden en overhandigd aan het bergingscommando hiervoren genoemd. Tenslotte zij door ons vermeld dat door den Heer Burge-

A/RF/790; A/T.R/804; UA/R-H/781; UK/H-A./736. Deze letters waren met witten~~x~~ verf aangebracht in een wit geschilderd vierkant van ongeveer 15 centimeter bij 15 centimeter op een zwarte ondergrond. Onderwijl waren ter plaatse eveneens gearriveerd, de gemeente veldwachters Gerrit Tamerus en Cornelis BAL eveneens veldwachters der gemeente HENDRIK IDO AMBACHT. Gezamenlijk begaven wij ons toen naar "de Paulusweg" alwaar door ons werd gezien, dat aldaar, het grootste gedeelte van het vliegtuig was neergekomen en wel op een afstand van circa 15 meter van eenige aldaar langs deze weg staande woningen. Het bedoelde vliegtuig lag met de voorsteven aan de rand van eensloot op een weiland terwijl de rechtervleugel over de sloot gespreid~~x~~ lag. Inmiddels was ook de in deze gemeente gelegeerde Afdeeling der Duitsche Weermacht ter plaatse verschenen, die zich belastte met het afzetten en bewaken van het vliegtuig gelegen langs de "Paulusweg". Oostelijk van de meerdere malen genoemde Paulusweg en wel op een stuk weiland van P. de Waard wonende alhier, zagen wij dat aldaar eveneens zich een brandende massa bevond. Wij begaven ons derwaarts en zagen dat dit vermoedelijk de losgerukte cabine van het neergeschoten vliegtuig was, welke op dit moment nog zoo hevig brandde dat wij niet konden constateeren of er zich nog een bemanning aan boord bevond. Bij het verder zoeken in den omtrek ontdekte wij op een afstand van ongeveer 50 meter vanaf deze brandende cabine een lijk aan van een manspersoon die vermoedelijk afkomstig was en behoorde tot de bemanning van het neergeschoten vliegtuig. Bij deze ontdekking waren ook aanwezig eenige Duitsche Officiëren die zich verder ontfermden over het daar ter plaatse gevonden lijk. Na verloop van eenigen tijd was ook de daar ter plaatse liggende cabine uitgebrand waarbij ons bleek dat er in deze cabine zich bevonden drie verkoolde lijken van personen die vermoedelijk behoorde tot de bemanning van het vliegtuig. Ook deze verkoolde lijken zijn onmiddellijk door de reeds eerder genoemde Officiëren van de Duitsche Weermacht, die ter plaatse aanwezig waren, onderzocht en onder bewaring genomen. Verder

meester alhier, in den avond van Dinsdag 2 Februari 1943, alle bij voorschrift genoemde meldingen aan de bevoegde Instantie's, telefonisch gemeld zijn geworden.

Aanvulling op: "Een brandend neergestort Engels vliegtuig"

C. Legendijk

De Stirling bommenwerper die bij de Paulusweg en op andere delen van H.I. Ambacht neerkwam was een van de eerste vliegtuigen welke met een nieuwe en beproefde uitvinding was uitgerust n.l. radar. Met de H2S radar was het mogelijk om de te bombarderen doelen zeer nauwkeurig te vinden, zelfs door een wolkendeek en in het donker. Dit was zeer belangrijk. Deze uitvinding gaf de geallieerde een enorme voor-
sprong waar "Die Deutsche Luftwaffe" geen antwoord op had. Bovendien gingen de geallieerde nu een andere tactiek volgen. Er werden z.g. Path Finders Squadrons opgericht die ten doel hadden, de naam zegt het al, het pad te vinden naar de grote Duitse steden. Deze Path Finders Squadrons maakten de weg vrij voor de hen volgende horde bommenwerpers, en lieten op de steden en andere doelen een soort fakkels neer en markeerden op deze wijze de te bombarderen doelen. Het bij de Paulusweg neergekomen vliegtuig bevatte een deel van zo'n "Path Finders Squadron". Deze Stirling bommenwerper was de R 9264 MGL.

De bemanning bestond uit zeven koppen waarvan William Arthur Smith de leider was (squadron leader) en afkomstig uit Wanstead een voorstad van Londen.

De navigator was de Nieuw-Zeelander Barry Martin uit Christchurch.

De radiotelegrafist kwam uit Radcliff, Graafschap Lancashire en heette Frank Quigly.

Robin Brooke was een dominees zoon uit Keyworth, Graafschap Nottinghamshire. Reginald Newman was de staartschutter. De twee Canadezen die meevlogen waren de rompschutter Joseph Parson Bragg en de bommenrichter Joseph Demper. Ze waren opgestegen om $\pm$ 19.20 van het vliegveld Oakington en vlogen op $\pm$ 16000 voet hoogte richting Keulen, het doel van deze avond. Ze bereikten Keulen om $\pm$ 21.00 uur, lieten daar de lichtparachutes neer en keerden terug, terwijl na hen 137 bommenwerpers in totaal 460 ton bommen op Keulen lieten vallen. De R 9264

MGL werd aangevallen maar de piloot wist door het roer om te gooien, naar beneden te duiken, en laag boven de grond vliegend te ontkomen. Vanaf de vliegbasis Venlo waren intussen een aantal Duitse Messerschmitt Bf-110 nachtjagers opgestegen om de vliegende Engelse "Armada" op de terugtocht aan te vallen. Daar is ook bij, een toestel bestuurd door Hauptmann Reinhold Knacke met zijn telegrafist Kurt Bundrock. Reinhold Knacke was een door de Führer geridderde vechtersbaas die al 42 overwinningen in de lucht behaald had. Zijn nu volgende overwinning was zijn 43ste. Na een fel gevecht met Reinhold Knacke stort de Stirling van William Arthur Smith brandend en aan stukken op Ambachts grondgebied neer.

Reinhold Knacke kwam diezelfde avond om het leven bij zijn 5e aanval op een vijandelijke bommenwerper, waarschijnlijk een Halifax en stortte bij Achterveld in de buurt van Ede neer. Zijn telegrafist wist zich per parachute te redden.

Van het Britse toestel overleefden alleen Bragg en Newman het luchtgevecht. Zij werden gevangen genomen en kwamen uiteindelijk in krijgsgevangenkamp VIII 6 terecht.

Bron: Het zeer lezenswaardige boek "En toen was het stil" door H. Onderwater. Handelend over de luchtoorlog boven Rotterdam en IJsselmonde 1940-1945.

Van links naar rechts: Flight Lieutenant Barry Martin (F), Flight Sergeant Robin Bracker (F), geknield Sergeant Joe Bragg, zittend Squadron Leader Billy 'Wazzie' Smith (F), staand Sergeant Rex Newman, zittend Sergeant Frank Quigley (F) en Flight Sergeant Bill Dempster (F)

Bemanning van de Stirling

Een te Ridderkerk neergestort Engels vliegtuig

In de nacht van 1 op 2 maart 1943 stortte op Ridderkerks grondgebied een Engels vliegtuig neer, maar vallende brokstukken storen zich niet aan gemeentegrenzen. In dit geval was een staartstuk plus lid van de bemanning in de buurt van de Achterambachtseweg nabij rijks-weg 16 neer gekomen. Ook nu kunnen we beter de getuigenverslagen lezen dan zelf een verhaal er omheen te fantaseren.

Het is een nuchter en uiteraard emotioneel verslag. Persoonlijke gevoelens van de getuigen komen in een politierapport zelden voor en ik denk dat dat goed is; objectiviteit is immers noodzakelijk ?

In den voormiddien van den tweeden Maart 1900 drie en veertig, te omstreeks 8.00 uur, werd er door Arie van Nes, oud 52 jaar, van beroep tuinder, wonende te Hendrik Ido Ambacht, Achterambachtscheweg 8, telefonisch aan den Heer Burgemeester te Hendrik Ido Ambacht, kennis gegeven dat er in zijn boomgaard, welke is gelegen in de onmiddellijke omgeving van zijn woning, door hem een doode persoon in vliegeniers-costuum was aangetroffen.-----
-----Onmiddellijk nadat den Heer Burgemeester, voornoemd, deze telefonische melding had ontvangen, werd deze melding door den Heer Burgemeester aan mij, Dirk Jan PAUW, wach-meester der Marechaussee, behorende tot opgemelde Groep, Post Hendrik Ido Ambacht doorgegeven.-----
-----Daarna heb ik mij, vergezeld van de gemeente-veld-wachters Gerrit Tamerus en Cornelis Bal, eveneens behorende tot opgemelde Post, naar de aangeduide plaats begeven. Al-daar troffen wij aan een doode persoon welke gekleed was in vliegerscostuum, die tevens nog een gordel van een afge-brande parachute om zijn middel had. Van de parachute was ter plaatse geen spoor te vinden. Van één inmiddels ter plaatse verschenen Officier der Duitsche Weermacht vernamen wij dat deze doode persoon de Engelsche nationaliteit bezat, hetwelk hem was gebleken uit op hem aangetroffen papieren. Tevens bleek uit deze bescheiden dat bedoelde doode in dienst was van de "Royal Air Force". Deze persoon werd on-middellijk onder bewaking gesteld van de Duitsche Weermacht.

Het lijk is vervolgens toegedekt door middel van een zeil door bovengenoemde Van Nes ter beschikking gesteld. Naar aanleiding van het feit dat in de nacht van 1 op 2 Maart 1943 te omstreeks 1.00 uur in de onmiddellijke nabijheid gelegen grens Hendrik Ido Ambacht-Ridderkerk, doch onder de gemeente Ridderkerk een vliegtuig van Engelsche nationaliteit was neergestort, waartoe vermoedelijk deze voormelde doode behoorde hebben wij onder de gemeente Hendrik Ido Ambacht een verder onderzoek ingesteld naar mogelijke verdere resten van dit vliegtuig. Tijdens dit onderzoek troffen wij in de Ambachtsche polder, ter hoogte van de Rijksweg No: 16 op een stuk omgeploegd bouwland een zoo goed als geheel verbrande niet ontplooid parachute aan. Ter zelfder hoogte, doch ongeveer 50 meter Westelijker troffen wij op dit zelfde bouwland een staart van een vliegtuig aan. Op dit staartstuk welke een lengte had van 9 meter kwamen op de beide uiteinden de navolgende kenteekenen voor "DTD 308 met daar onder "C". Op de richtingsroeren van dit staartstuk kwamen de volgende nationaliteitskleuren (kenteekenen) voor:"Een vlak met de volgende kleuren,rood ter breedte van 35cm; wit ter breedte van 5 cm; en blauw ter breedte van 35cm". Ook deze voornoemde voorwerpen werden terstond onder bewaking gesteld van inmiddels ter plaatse verschenen leden van de Duitsche Weermacht. De in den aanhef van dit procesverbaal bedoelde doode is in den voormiddag van 2 Maart 1943, middels het Bergings-Commando der Duitsche Weermacht te Rotterdam opgehaald.-----
-----Bij verder onderzoek werd er in deze gemeente niets ter zake dienende meer gevonden.-----

De 4-motorige Liberator van co-piloot Keeffe

Van dit Amerikaanse vliegtuig wat op 8 maart 1944 aan de Vrouwgelenweg neerstortte weten we iets meer, dank zij het werk van Dhr. Onderwater uit Barendrecht die de lucht oorlog boven het Eiland IJsselmonde beschrijft in zijn boek: "En toen was het stil", en het feit dat in 1978 de co-piloot van dit toestel in ons dorp op bezoek kwam.

Verder zij opgemerkt dat alle levensmiddelen intussen "op de bon" waren wat zoveel betekende als dat je zonder een broodbon, klompenbon of schoenenbon en wat al niet meer geen brood, respectievelijk klompen of schoenen kon krijgen.

Het binnenlands verzet had het dikwijls op deze distributiebonnen voorzien, denk maar aan de overval op het Zwijsdrechts distributiekantoor door de verzetsgroep van Johannes Post.

Deze distributiebonnen waar het binnenlands verzet zo op gebrand was werden eenmaal in 't bezit van dat verzet, gebruikt voor ondergedoken vliegtuigbemanningen, door Duitsers bedreigde ondergedoken verzetsmensen, Joden die ontsnapt waren aan de razzia's en gewone burgers die het vertikten om voor de vijand hetzij hier of in Duitsland te werken.

Ter bescherming tegen eventuele overvallen kregen distributieambtenaren dikwijls politiebegeleiding als ze zich van de ene plaats naar de andere plaats moesten begeven. Zo ook in het nu volgend verslag van veldwachter Bal.

Veldwachter Bal was tengevolge van een reorganisatie van het politieapparaat onder de Duitsers nu opperwachtmeester en Postcommandant der Marechaussee te H.I. Ambacht geworden.

Doch leest u zelf zijn verslag.

Op den achtsten Maart 1900 vier en veertig te omstreeks 17.15 uur bevond ik, CORNELIS BAL, Oppervachtmeester Postcommandant der Marechaussee te HENDRIK IDO AMBACHT, mij in gezelschap van HENDRIKUS FEUKKINK, onderwachtmeester der Staatspolitie, gedetacheerd te HENDRIK IDO AMBACHT, mij op den terugweg van begeleiding van distributieambtenaren op den openbarenweg "den Ringdijk" onder de gemeente ZWIJNDRECHT.

Op tijd en plaats voornoemd zag ik boven mij een vliegtuig van onbekende Nationaliteit dat door het in de omgeving van DORDRECHT opgesteld staande afweergeschut hevig werd beschoten. Na eenige oogenblikken zag ik het vliegtuig steeds lager vliegende onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT neerstorten. In gezelschap van FEUKKINK begaf ik mij terstond naar de plaats waar het vliegtuig neergestort was en daarbij bleek mij dat het vliegtuig terecht was gekomen in de polder "HENDRIK IDO AMBACHT" ter hoogte van pand No: 4 van de Vrouwgeelenweg onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, en wel op ongeveer 50 m. van bedoelden weg in genoemd polderland. Tegelijkertijd met ons verbalisanten waren op de plaats des onheils ook aanwezig eenige Duitsche militairen die de omgeving van de plaats waar het vliegtuig was neergevallen voor het publiek afzetten. De onderwachtmeester Feukkink belastte ik met het op een afstand houden van het publiek op de openbarenweg de Vrouwgeelenweg. Na overleg met een ter plaatse aanwezige Duitsche Officier heb ik onmiddellijk daarop van mijn bevindingen telefonisch melding gemaakt aan den Heer Ortskommandant te Dordrecht, den Heer Groepscommandant der Marechaussee te Barendrecht (die mij mededeelde de verdere meldingen te zullen verrichten aan den Gewestcommandant der Marechaussee te Rotterdam en het Afdeelingsbureau te Oud-Beijerland) en ten slotte deelde ik mijn bevindingen mede aan den Heer Burgemeester te Hendrik Ido Ambacht, die onmiddellijk daarop ter plaatse verscheen.

Na mijn terugkomst op de plaats waar het vliegtuig was neergestort werd mij door een Duitsche Officier medegedeeld dat het neergestorte vliegtuig van Amerikaansche nationaliteit was, type "Liberator" 4 motorig en dat een der piloten dood in het vliegtuig was aangetroffen en dat de andere inzittenden door middel van een valscherms in de omgeving Papendrecht waren afgesprongen. Door deze Duitsche Officier werd mij verder medegedeeld dat de bewaking van een en ander door Duitsche militairen zou geschieden en dat ik verder mijn gang kon gaan. Tenslotte zij door mij gemeld dat met uitzondering van eenige fruitbomen, in den boomgaard van den Heer

A. Speelman, wonende te Hendrik Ido Ambacht, Vrouwgeelenweg 4, die tengevolge van het dalen van het vliegtuig waren afgeknapt en eenige lichtdraden aan den Vrouwgeelenweg, die afgerukt waren door het vliegtuig, geen verdere schade of ongelukken zijn tweeg gebracht.

Waarvan door mij Opperwachtmeester Bal, persoonlijk is opge- maakt dit proces-verbaal op den eed bij den aanvang mijne bediening afgelegd en na mede ondertekening van Onderwacht- meester FEUKKINK is overgegeven aan den Heer Burgemeester te HENDRIK IDO AMBACHT om te worden gezonden aan de Rijksinspec- tie voor de Luchtbescherming te 's-GRAVENHAGE en in afschrift aan den Heer Gwest Commandant der Marechaussee te ROTTERDAM. Gesloten te HENDRIK IDO AMBACHT, 9 Maart 1944.

Aanvulling op:"De 4 motorige Liberator van co-piloot Keeffe"

B.S. Revelman

Op woensdag, 21 juni 1978, heeft de 55-jarige - inmiddels gepensioneerde - Lt-Kolonel Keeffe van de Amerikaanse luchtmacht een bezoek gebracht aan Hendrik-Ido-Ambacht om de plaats te bezoeken, waar op 8 maart 1944 zijn 4-motorige Liberator neerstortte op een terrein aan de Vrouwgeelenweg. De heer Keeffe, die nu nabij Seattle woont (is o.m. zakenman en voor- zitter van de gemeenteraad van zijn woonplaats) deed ongeveer het volgen- de verhaal.

In totaal heeft hij slechts 4 raids kunnen maken.

Na zijn opleiding in Amerika tot piloot werd hij geplaatst in Engeland. Zijn squadron van 38 Liberators (elk met 11 bemanningsleden) verloor tijdens de eerste raid 25 vliegtuigen met alle bemanningen. De resterende vliegtuigen (7) kwamen alle doorzeefd met kogels terug. De helft van de bemanningen was dood of gewond.

Er moest een vrijwel nieuw squadron worden gevormd, waarmee enige tijd was gemoeid, zodat hij een tijdje niet aan operaties kon deelnemen.

Na twee kleine raids, waarvan één op lanceerplaatsen van V-1's langs de Hollandse kust, zou hij op 6 maart 1944 - hij was toen 21 jaar - deel- nemen aan een grote raid op Berlijn.

Vanwege het slechte weer werd deze vlucht uitgesteld tot 8 maart 1944 op welke datum bijna 1000 vliegtuigen Berlijn bombardeerden. Op de terug-

weg verloor het vliegtuig, met de heer Keeffe als piloot, door afweergeschut eerst één motor. Later werd ook een tweede motor geraakt, waarop het vliegtuig de formatie moest verlaten. Twee Duitse jachtvliegtuigen zagen het vliegtuig als gemakkelijke prooi, maar werden beide door boordschutters van de Liberator neergeschoten. Inmiddels waren aan boord van de Liberator ook de nodige problemen ontstaan. Een boordschutter - K.J. Miller - kreeg een 20 mm granaat in het magazijn van zijn machinegeweer dat ontplofte, waarbij onder meer een hand van Miller werd afgerukt, waarna hij doodbloedde. Een ander bemanningslid - sergeant Baker - werd zodanig gewond, dat hij met morphine moest worden "volgespoten" tegen de pijn. Ook een benzinetank werd geraakt.

Boven Nederland ontstond de noodzaak om het toestel wegens brandstofgebrek te verlaten.

Baker was versuft en kon de handgreep om zijn parachute open te trekken niet vasthouden. Keeffe trok toen een stuk telefoonkabel in het vliegtuig los, bond dit aan de handgreep van de parachute en aan een machinegeweer vast. Via een inmiddels geopend luik schoof hij Baker uit het vliegtuig in de hoop, dat de kabel sterk genoeg zou zijn om de parachute te openen. Dit lukte inderdaad.

Nadat de andere bemanningsleden het vliegtuig hadden verlaten, overtuigde hij zich nogmaals dat Miller inderdaad dood was en sprong als laatste uit het vliegtuig, dat in Hendrik-Ido-Ambacht aan de Vrouwgelanweg neerstortte. Miller werd te Hendrik-Ido-Ambacht begraven, later overgebracht naar Margraten. Later is zijn stoffelijk overschot teruggebracht naar Amerika.

Keeffe kwam terecht in Papendrecht, waar hij werd opgevangen door de heer Van Wijngaarden. Hij werd naar Dordrecht gebracht door de heer Veth (later door de Duitsers gepakt en gedood).

Hij kreeg in Rotterdam een onderduik-adres, waar hij 5 maanden bij de familie A.Jappe Albers verbleef. Ook deze is later gepakt en bij Heinoord gefusilleerd. C.v.d. Engel was in die maanden de "beschermheer" van James Keeffe.

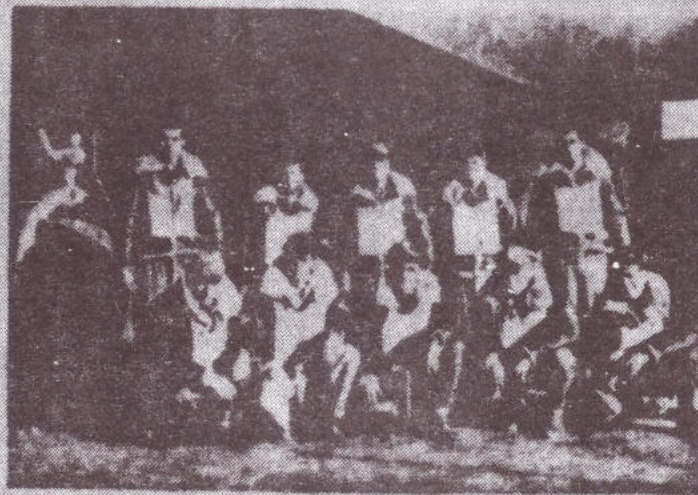
Later is hij in Antwerpen terecht gekomen, waar hij aan de Duitsers is verraden. Tot het einde van de oorlog verbleef hij in een krijgsgevangenkamp.

Tijdens zijn bezoek op 21 juni 1978 aan Hendrik-Ido-Ambacht werd de heer Keeffe ontvangen door loco-burgemeester P.A. Bax en ondergetekende.

Tevens waren onder meer aanwezig de heer Van Wijngaarden (zie boven), de heer en mevrouw Van den Engel (zie boven) mevrouw Noordwal (voormalig verzet), de heer Onderwater (beschrijft dit soort gebeurtenissen, die destijds op IJsselmonde voorkwamen), alsmede de heer Dekker (gemeente Barendrecht).

Als herinnering aan zijn bezoek werd de heer Keffe bij zijn vertrek een ingelijste foto van zijn aankomst aangeboden, alsmede een boekje over oud-Hendrik-Ido-Ambacht.

De overige bemanningsleden kwamen eveneens in de Alblasserwaard terecht en daarna in Duitse krijgsgevangenkampen.

De bemanning van Liberator B24J, 42-100375. Staande van links naar rechts: John B. Allen (ball turret gunner), J. French**, Karl 'Butch' Turlay (tail turret gunner), Clyde Baker (left waist gunner), Ray Hall (radio operator). Zittend van links naar rechts: James B. MacArthur (gezagvoerder), James H. Keffe jr (co-pilot), Donald M. Stevens (navigator), Ray Moulton (bombardier), Bill Hughes (engineer/top turret gunner). Niet op de foto: Hugh W. Smith, die deze vlucht als passagier / nose turret gunner meemaakte. Ken Miller werd pas later aan de bemanning toegevoegd.*

Bemanning

4256

AAN

den Heer Militair Commissaris voor
de provinciën Zuid-Holland, Zeeland

Naussalaan 23

Neergestorte geallieerde
vliegers.

's- GRAVENHAGE.
=====

12 October 1945.

In antwoord op Uw schrijven van 3 October 1945 deel ik, in
volgorde van de daarbij gestelde vragen U het volgende mede.

- I. In deze gemeente zijn 2 geallieerde vliegtuigen neergestort,
terwijl één vliegtuig gedeeltelijk te Hendrik Ido Ambacht en
gedeeltelijk te Ridderkerk neerkwam.
- II. 1. 2 Februari 1943 omstreeks 22.15 uur.
2. 2 Maart 1943 omstreeks 1.00 uur.
3. 8 Maart 1944 omstreeks 17.15 uur.
- III. Van het sub 1 bedoelde vliegtuig zijn 5 dooden vervoerd naar
Rotterdam.
Van het sub 2 bedoelde vliegtuig is de onder deze gemeente
gevonden doode eveneens vervoerd naar Rotterdam.
In het onder 3 bedoelde vliegtuig werd één doode aangetroffen
die op de Algemeene Begraafplaats, alhier, werd begraven.
Het herkenningsplaatje droeg de volgende vermeldingen:

Kenneth J. Miller
37160335 T - 42 A
Mrs. C. Miller
739 W Centrale Ave
St. PAUL Minn.

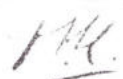
P

Van dit laatste geval werd op de gebruikelijke wijze aan het
Roode Kruis kennis gegeven.

Afschriften van de terzake opgemaakte processen-verbaal voeg
ik hierbij.

De burgemeester van Hendrik Ido Ambacht,

get. h. Duiker

Luchtaanvallen op de rijksweg 16

C.Lagendijk. -vervolg-

Dat de strijd zich niet alleen beperkte tot het elkaar bestoken in de lucht maar dat Engelse jagers ook dikwijls ongenadig op de weg opeerden laten ons de twee volgende verslagen zien.

Op den dertienden September 1900 vier en veertig te omstreeks 10.00 uur werd mij, CORNELIS BAL, Opperwach-meester-Postcommandant der Marechaussee te HENDRIK IDO AM-BACHT, medegedeeld dat er op de Rijksweg No. 16 onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT door vermoedelijk Engelsche vliegtuigen een vrachtauto in brand was geschoten.

In verband met vorenstaande begaf ik mij naar de Rijksweg No. 16 te HENDRIK IDO AMBACHT en zag dat op 200 m ten Westen van de Achterambachtseweg een totaal uitgebrandde vierwielige vrachtauto, gemerkt G 80165, Fabrikaat "Opel" langs den weg lag.

Ik hoorde daarop:

JOAHANNES PROVILY,

oud 50 jaar, wonende te HENDRIK IDO AMBACHT, Bouquet 9; en

PIETER HUIZEN

oud 45 jaar, wonende te HENDRIK IDO AMBACHT, Veerweg 41, die ieder voor zich, doch eensluidend verklaarden: "Ik ben als burger-bewaker door den Heer Burgemeester der gemeente HENDRIK IDO AMBACHT aangesteld voor wachtlopen op de Rijksweg No. 16 onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, zulks om eventueele sabotagehandelingen op genoemde weg tegen te gaan. Als zodanig liep ik hedenmorgen 13 September 1944 te ongeveer 9.00 uur op dien weg en zag ik een vrachtauto, komende uit de richting DORDRECHT rijden. Op dat moment kwamen twee, vermoedelijk ENGELSche vliegtuigen aanvliegen en deden een aanval op deze vrachtauto. Ik zag dat de auto stopte en de bestuurder en nog een andere inzittende in den langs den weg gelegen sloot springen. De auto werd door de vliegtuigen in brand geschoten en deze brandde binnen korten tijd geheel uit, zonder dat het mogelijk was dezen brand te blusschen. De inzittende militairen waren afkomstig volgens hun verklaring van de N.S.K.K. en zijn in de richting DORDRECHT vertrokken.

Het overblijfsel van deze verbrande auto heb ik onder toezicht gelaten van PIETER CORNELIS van LOO, eveneens Opperwachtmeester-der Marechaussee te HENDRIK IDO AMBACHT.

Door mij is daarop de Ortscommandant en de Feldgendarmerie te DORDRECHT van een en ander telefonisch in kennis gesteld en op diens last zullen de overblijfselen van deze auto vanwege de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT opgehaald en opgeborgen moeten worden.

Na overleg met den Heer Burgemeester te HENDRIK IDO AMBACHT zullen heden 13 September 1944 deze overblijfselen overgebracht worden naar een opslagplaats van de "BETON-FABRIEKEN" aan de Veerweg te HENDRIK IDO AMBACHT.

Ten slotte zij door mij vermeld dat bij deze vlieger-aanval geen persoonlijke ongelukken zijn veroorzaakt geworden. Waarvan door mij Opperwachtmeester BAL persoonlijk is opge maakt dit proces-verbaal op den eed bij den aanvang mijner bediening afgelegd en overgegeven aan den Heer Burgemeester te HENDRIK IDO AMBACHT teneinde te worden gezonden aan den Heer Inspecteur voor de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen. Gesloten te HENDRIK IDO AMBACHT, 14 September 1944.

Op den achttienden September 1900 vier en veertig te omstreeks 15.15 uur werd mij, CORNELIS BAL, Opperwachtmeester der Marechaussee te HENDRIK IDO AMBACHT telefonisch medegedeeld dat er op de Rijksweg No. 16 onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, een vrachtauto door een vliegtuig was beschoten geworden en als gevolg hiervan een man was gedood. Inverband hiermede begaf ik mij in gezelschap van den Opperwachtmeester der Marechaussee PIETER CORNELIS van LOO, naar de aangewezen plaats en bevond aldaar dat een vrachtauto, gemerkt H 44895, Chevrolet, zonder inhoud, op genoemden Rijksweg No. 16 onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT door een vliegtuig was beschoten geworden en dat op ongeveer 15 m afstand van deze auto een burger-persoon dood langs den weg lag. Deze man was door het hoofd geschoten en hierdoor was

het hoofd geheel verbrijzeld en verder had deze man door een schot een diepe wond aan zijn rechter-bovenbeen bekomen. Volgens de op het lijk gevonden identiteitspapieren was deze persoon genaamd:

CORNELIS M A A G E N D A N S

geboren te DORDRECHT, 11 December 1896, wonende te Dordrecht, Dwarsgang 7 rood. Het lijk is daarop vervoerd onder ons toezicht naar de begraafplaats te HENDRIK IDO AMBACHT, alwaar de lijkschouw plaats had door Dokter Y.RODENHUIS, te HENDRIK IDO AMBACHT. De vrachtauto is tegelijkertijd door ons overgebracht naar HENDRIK IDO AMBACHT.

Daarop is door mij de politie te DORDRECHT een en ander telefonisch op de hoogte gesteld teneinde de familie van het slachtoffer en den eigenaar van de vrachtauto te waarschuwen. In den avond van denzelfden dag is door een Roode-Kruisauto het lijk van HENDRIK IDO AMBACHT vervoerd geworden naar het Gemeentelijk Ziekenhuis te DORDRECHT, zulks nadat door mij den Heer Officier van Justitie bij de Arrondissements-Rechtbank te DORDRECHT van een en ander telefonisch op de hoogte was gesteld en deze vergunning tot vervoer en begraven naar DORDRECHT had gegeven.

Bij onderzoek bleek de vrachtauto eigendom te zijn van de firma J.C. VERHEIJEN, wonende te DORDRECHT, Vriessestraat 54. Volgens de verklaring van deze firma was de vrachtauto onderweg om levensmiddelen op te gaan halen en was het slachtoffer zonder daartoe opdracht te hebben bekomen meegereden. De bestuurder van deze auto had voor de beschieting het voertuig verlaten en zonder letsel te hebben bekomen naar DORDRECHT gevlucht. De eigenaar zal de auto terug halen.

De feldgendarmerie te DORDRECHT is telefonisch door mij met dit voorval in kennis gesteld.

Waarvan door mij Opperwachtmeester BAL persoonlijk is opge maakt dit proces-verbaal op den eed bij den aanvan mijner bediening afgelegd en na mede ondertekening door den Opperwachtmeester van LOO overgegeven aan den Heer Burgemeester te HENDRIK IDO AMBACHT.

Bombardement op boerderij

Op de 5e oktober 1944 's middags om $\pm$ 3.00 uur wierpen een viertal vliegtuigen in totaal zes bommen in de buurt van de bijgebouwen van de boerderij van J. Visser waardoor één burger werd gedood en drie paarden eveneens de dood vonden.

De boerderij van J. Visser stond daar waar de Vrouwgelenweg op de Onderdijkserijweg aansluit onderaan de stoep (oprit) naar de Veersedijk en tussen die Veersedijk en de Onderdijk in.

We volgen ook dit verslag.

Den vijftden October 1900 en vier en veertig, des namiddags omstreeks 15 uren, zag ik DIRK JAN PAUW, Opperwachtmeester der Marechaussee te HENDRIK IDO AMBACHT, dat een viertal vliegtuigen van onbekende nationaliteit, zich in Zuid-Oostelijke richting vliegende, doken plotseling bedoelde vliegtuigen en nam waar, dat door hen een 6 tal bommen werden afgeworpen.

Naar aanleiding van het door mij geconstateerde, alsmede het een oogenblik nadien zien opstijgen van een rookzuil op zeer korten afstand, deed mij vermoeden, dat de bommen in de richting van den Veerschendijk waren gevallen en ontploft.

Onderwijl ik mij daarheen begaf, ontmoette ik Dr. JONGE-NEEL uit HENDRIK IDO AMBACHT, die eveneens zich in genoemden richting wilde begeven.

Gekomen op de driesprong van wegen VEERSCHENDIJK-VROUWGELENWEG ontwaarde ik ook reeds Dr. KRIJGER uit ZWIJNDRECHT.

Ter plaatse zag ik een bomtrechter van circa 5 meter middellijn in de glooiing van de Veerschendijk, gelegen tussen de boerderij van J. VISSER, wonende Onderdijksche Rijweg No. 199 en de Veerschendijk te HENDRIK IDO AMBACHT.

De in de glooiing van de Veerschendijk gelegen bomtrechter lag circa 4 Meter voor het midden van genoemde boerderij. Voor de schuurdeur in het midden der boerderij, lag een manspersoon, die, naar ik van Dr. KRIJGER vernam, was genaamd: CORNELIS JACOBUS SPIERING, geboren 6 Mei 1921 te SCHIEDAM, wonende Hooftwijk No. 22 te HENDRIK IDO AMBACHT en reeds aan de bekomen verwondingen was over-

leden. Nadat Dr. KRIJGER de lijkschouwing had verricht, is het lijk door mij tijdelijk bij omwonenden ondergebracht.

Terplaatse van de bominslagen, was een geweldige vernieling van huizen en ramen aangericht. Tengevolge van vorenomschrevene en de luchtdruk waren de navolgende personen gewond:

1e. GERTRUIDA den HOED, echtgenoot van H. HELMINK, wonende Veerschendijk No. 293 te HENDRIK IDO AMBACHT;

2e. BASTIAAN HENDRIK de PAAUW, wonende Ringdijk No. 276 te ZWIJNDRECHT;

3e. WILLEM van DRUNEN, wonende Veerschendijk No. 81 te HENDRIK IDO AMBACHT;

4e. GRIETJE VERVEER, wonende Veerweg No. 23 te HENDRIK IDO AMBACHT. Bedoelde personen, zijn nadat de eerste hulp terplaatse was verleend, door een Roode Kruisauto naar het Gemeentelijk Ziekenhuis te DORDRECHT overgebracht.

Den Heer Officier van Justitie bij de Arrondissements-Rechtbank te DORDRECHT, gaf, na van het voorgevallene telephonisch in kennis te zijn gesteld, vergunning tot het vervoeren en begraven van J. SPIERING, wonende Hooftwijk No. 22 te HENDRIK IDO AMBACHT.

Het lijk is vervolgens per brancard naar diens woning vervoerd.

Door de bominslag naast de woning van J. VISSER, waren ook 2 paarden gedood. Een derde is door mij Opperwachtmeester in verband met de zware opgelopen verwondingen, doodgeschoten.

De Heer J. VISSER is tegen Oorlogsschade (Molest) verzekerd.

De Feldgendarmeerie te DORDRECHT is telephonisch van het voorgevallene in kennis gesteld.

Waarvan door mij Opperwachtmeester PAUW, persoonlijk opgemaakt dit proces-verbaal, op den eed bij den aanvang mijner bediening afgelegd en overgegeven aan den Postcommandant, ten einde te worden gezonden aan den Heer Burgemeester van HENDRIK IDO AMBACHT, om te worden doorgezonden aan den Heer Inspecteur voor de bescherming van de Bevolking tegen luchtaanvallen.

Gesloten te HENDRIK IDO AMBACHT, 7 October 1944.

Bombardement langs De Noord

Van het nu volgend bombardementsverslag was schrijver dezes getuig op afstand, en het beeld wat toen op zijn netvlies kwam is er nooit meer af geweest. Tien jaar was ik toen, en wonderlijk hoe ontzettend veel uit die oorlogsperiode vanaf mijn 5e tot mijn pakweg 11e jaar in mijn geest gegrift is. Ik geloof niet dat ik daarna zoveel details van omstandigheden heb kunnen onthouden als uit die periode.

Ik stond op de Veersedijk bij ons huis, terplaatse waar nu de Antoniuslaan op de dijk aansluit. Het industrieterrein was er nog niet. Het gebied bestond uit diepliggende weilanden, kool- en graanvelden en volkstuinen waaroverheen je goed uitzicht had naar de Kabel- en Zuurstoffabriek. Die zuurstoffabriek was het doelwit van de luchtaanval. Nog zie ik de bommen in de verte als potloodjes in de lucht naar beneden suizen en het oorverdovend geluid van de bommenwerpers en de reeks ontploffingen die daarop volgden, en het in elkaar zakken van de stellages van de zuurstoffabriek. Ik stond als kind te trillen op mijn benen, rende vallend en struikelend de dijk af en kwam pas weer tot bedaren bij mijn moeder die natuurlijk ook geschrokken was maar het niet gezien had.

Trouwens in mijn oren zit ook nog het geluid van die honderden vliegtuigen die avond aan avond hoog in de lucht beladen met bommen op weg naar Duitsland voorbij kwamen, meestal lag ik net in bed en lag dan onder het pannendak te luisteren en te denken welke plaatsen in Duitsland nu weer gebombardeerd zouden worden. Een aantal uren later kwamen ze dan weer terug soms werd ik er wakker van, soms ook niet. Vaak hoorde je er sputterende vliegtuigen tussen; aangeschoten.

Ook het geluid van de Duitse V-1 raketten richting Engeland ligt mij nog bij, die gingen zo traag dat je ze kon zien gaan. En niet te vergeten het luchtalarm wat bij dreigend gevaar begon te loeien. Wanneer we op school zaten betekende dit dat we plat tussen de banken moesten gaan liggen. Ik meen zelfs dat op een bepaalde moment de burgers verplicht werden een soort loopgraaf in de tuin te graven als er in het betreffende huis geen goede kelder was waar ze bij eventuele bombardementen konden schuilen.

Maar kom, laten we het veel nuchterder verslag van opperwachtmeester Van Loo volgen.

Op 22 Januari 1900 en vijf en veertig, werd mij: PIETER CORNELIS VAN LOO, Opperwachtmeester der Marechaussee te HENDRIK IDO AMBACHT, medegedeeld, dat binnen de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT, door overvliegende vliegtuigen een vijftal bommen waren afgeworpen. Ik heb mij onmiddellijk daarheen begeven en constateerde, dat op de terreinen van de N.V. Schokbeton drie bomtrechters waren elk naar schatting ongeveer 2 Meter diep met een doorsnede van ongeveer 3½ Meter. Op deze terreinen hadden zich geen persoonlijke ongevallen voorgedaan. Wel was er aan de aldaar staande gebouwen eenige glasschade. Ongeveer 800 Meter verder waren er op een terrein van de N.V. BUITENDIJK, s Scheepswerf eveneens onder de gemeente HENDRIK IDO AMBACHT twee bommen gevallen, door welke bommen schade was aangericht. In verband hiermeede hoorde ik:

CORNELIS BUITENDIJK, oud 46 jaar, Directeur van voornoemde scheepswerf en wonende Bosweg 1a te HENDRIK IDO AMBACHT, die verklaarde: "Hedenmorgen 22 Januari 1945, te omstreeks 10.30 uur kwamen er boven de gemeente een aantal vliegtuigen welke kennelijk ten doel hadden een aanval uit te voeren op een der fabrieken aan de overzijde van de rievier de Noord. Tijdens het uitvoeren van dezen aanval vielen er op de terreinen van onze scheepswerf een tweetal bommen welke veel materiele schade aanrichtten. Ikzelf bevond mij toen met mijn gezin in de kelder van mijn woning en persoonlijke ongevallen zijn er niet gebeurd. De schade die op de werf aangericht is niet gering en bedraagt voor zoover ik het nu kan overzien een bedrag van ongeveer F.1500,- tot 2000,-".

Hierop heb ik, verbalisant de vernieling in oogenschouw genomen en geconstateerd dat was vernield:

- 1e. Een geheele betonnen schoeiing gelegen langs den waterkant.
- 2e. De aldaar staande W.C. voor het personeel vernield.
- 3e. Een scheepslieper vernield.
- 4e. Een drijver vernield.
- 5e. Een partij ijzeren scheepsplaten verbogen en vernield, terwijl aan de woning van den Directeur twee

ruiten waren vernield.

Waarvan door mij, Opperwachtmeester van LOO, persoonlijk is opgemaakt dit proces verbaal op den eed bij den aanvang mijner bediening afgelegd en overgegeven aan den Heer Burgemeester van HENDRIK IDO AMBACHT, teneinde te worden gezonden aan den Heer Inspecteur voor de Bescherming van de Bevolking tegen Luchtaanvallen.

Gesloten te HENDRIK IDO AMBACHT, 26 Januari 1945.

P.C. van LOO.

Een gezin in oorlogstijd

Mevr. Kats

Mevr. Timmerman

Hartelijk en gastvrij zijn wij ontvangen bij Mijnheer A. v.d. Berg en zijn vrouw, nu wonende in de Blije Borgh. Later voegde de oudste dochter zich erbij om mee te doen aan dit interview.

Kunt U iets vertellen over het begin van de oorlog 40-45 in Ambacht?

Ach, U moet begrijpen, dat het een dorp was met 4500 inwoners, praktisch iedereen kende elkaar, een echt dorpsleven dus. Daar kwamen opeens de Duitse soldaten, zware laarzen en een grote mond, schreeuwen, bevelen! Zij kwamen de huizen binnen; onder bedreiging en dwang moesten de vrouwen eten klaarmaken en knopen aanzetten; ze liepen heel brutaal de trap op en keken overal rond; dat was een vreselijke schrik. Voor de oorlog had je nauwelijks een soldaat gezien, nu zag je Duitsers met een geweer in de aanslag en vliegtuigen die laag overkwamen.

Hoe kwam U bij de Ondergrondse?

Er kwam iemand naar me toe en zei: We hebben je nodig, kom erbij! Het was geen kwestie van keus, maar van noodzaak.

Wat was de taak van de Ondergrondse?

O.a. hebben we veel overvallen gedaan bij mensen, die een overdadige voorraad eten en linnengoed in huis hadden. De ziekenhuizen zaten zonder, dus haalden we de spullen weg om af te geven voor de zieken. Eens viel een man, waarbij een overval gepleegd werd, flauw. Na afloop hebben we de dokter gewaarschuwd; die stelde ons gerust, hij zou vanzelf wel weer bijkomen.

Toch was het heel gevaarlijk; we hebben wel meegemaakt dat wij onderdijks bezig waren en de Duitsers op de bovendien reden. Op het moment beseftte je het gevaar niet. Later werd alles dreigender en onderkende je het gevaar meer, maar je ging toch door!

Wat gebeurde er also in het dorp?

Om zomaar iets te noemen: men dacht dat ijs neutraal gebied was. Daarom kwam men met Oud en Nieuw bij de Dorpskerk op de Waal bijeen en als het 12 uur geslagen had zongen we met elkaar het Wilhelmus. De politie stond dan op de uitkijk om ons te waarschuwen tegen de Duitsers. Naderhand

durfde men niet meer, want toen zat de Sicherheitsdienst in de Kerkstraat.

In het dorp waren "dames" die met Duitsers omgingen. Eén van de Ambachtse jongens kéék alleen maar naar haar toen ze in Duits gezelschap passeerde. Dát was al teveel, de Duitser schoot gelijk in de lucht. Ook moesten we om 8 uur 's-avonds binnen zijn: spertijd.

Hoe was het met het eten?

We hadden een voorraad aardappelen, tarwe en erwten. We hadden een poosje familie in huis, die vanwege de Spoorwegstaking bij ons ondergedoken waren; zo moesten we iedere dag voor 10 man eten op tafel brengen en dan kwamen er nog regelmatig mensen uit de stad langs op hun zgn. hongertochten, die ook meeaten. Je was dus veel met eten bezig, ook al om te proberen op je bonnen iets te krijgen, want de winkelvoorraden waren ook maar erg beperkt. Soms had je een hele tijd in de rij gestaan en dan was het op, voordat je aan de beurt kwam.

Eten weggeven was verboden, dan kreeg je problemen met de Crisis Controle Dienst (C.C.D.)- Een toen opgelopen boete daarvoor werd toen heel broederlijk met collega's samen betaald.

In de oorlogswinter hebben we zelfs legpoters aan de mensen meegegeven; toen de voorraad uitgeput was, kookte je zelfs aardappelschillen.

Hielp U - als vrouwen - ook mee in de Ondergrondse?

Mevr. v.d. Berg: Je was overal bij betrokken. We hebben zelfs stenguns schoongemaakt, die na droppings waren opgepikt. Later werden deze in zakken op de plaats van bestemming gebracht.

Waren hier ook N.S.B.-ers?

Jazeker! Je kende elkaar allemaal en het werd steeds duidelijker wie er goed was en wie fout. De Ondergrondse heeft nachtenlang in ons huis gezeten om een N.S.B.-er op te pikken, die de boel verraadde. Dikwijls moest je 's-nachts weg na een waarschuwing voor een komende razzia. Ook eens, bij bericht van een razzia, hebben we de radio in een mesthoop verstopt. Later, toen er geen electriciteit meer was, had-onze melkboer dit nog wèl doordat de Duitsers in de woning naast de zijne zaten. Hij had z'n radio in de muur ingemetseld, alleen de knoppen staken eruit. We vroegen hem dan: Heb je nog wat nieuws gehoord onderweg? - Hij had altijd nieuws!

Zijn hier Engelsen geweest?

Bij de Vrouwelenweg is een vliegtuig neergestort na een luchtgevecht. Een overleden bemanningslid was nog aan boord. De andere bemanningsleden zijn in de Alblasserwaard terecht gekomen. Dit waren niet de enige, later zijn er meer per parachute naar beneden gekomen en met hulp van de Ondergrondse ontsnapt.

De polder stond vol met palen, opdat er geen vliegtuigen zouden kunnen landen. Die werden er nadien door de Ambachters weer uitgehaald en opgestookt, voordat ze dienst konden doen.

Zijn hier ook joden vervolgd?

Ja, er waren hier 3 joodse gezinnen op het dorp. Ze zijn weggevoerd en niemand is er van teruggekomen.

Zijn er gebeurtenissen, die U nooit zal vergeten?

Eigenlijk vergeet je niets! De ergste dingen die je meegemaakt hebt, daar praat je eigenlijk niet over, je droomt er nog wel eens van. Vergeten doe je het niet!

De dochter van de familie, een jong meisje toen, ging lopend naar Oud-Alblas om eventueel kaas en melk te krijgen. Bij de Alblasserdamse brug waren toen geschutskoepels en eenmansputjes met Duitsers. Daar aangekomen doken er ineens Engelse vliegtuigen op en er werd verschrikkelijk geschoten, dat was natuurlijk heel angstig. Ook werd iedereen daar aangehouden en de Duitsers gingen niet bepaald zachtzinnig te werk, je werd ruw behandeld.

Er werd een tankval gegraven in het Achterambacht door politieke gevangenen. Je mocht daar niet naar kijken, want dan werd je opgepakt. De dochter: Mijn vader die één van de gevangenen kende stak z'n hand op en krabbelde zogenaamd aan z'n hoofd, als een niet al te omzichtige blijk van herkenning. Hij werd opgepakt, maar omdat ze beiden volhielden elkaar niet te kennen, is het met een sisser afgelopen.

In die tijd waren er rondom Ambacht veel korenvelden. Moest je vluchten dan was een duik in het koren een goede schuilplaats en daar is menigmaal gebruik van gemaakt.

Hoe was de bevrijding?

De dochter: Angstig! Op bevrijdingsdag werd er op de Oostendam nog geschoten. Er is zelfs nog een Oostendammer van + 17 jaar doodgeschoten, een

zoon van bakker Visser.

Het gerucht ging dat de ondergrondsen, in de school opgepakt waren. We dachten dat mijn vader er ook bij was. Later bleek dat hij zich in de school had kunnen verstoppen door in een toilet bovenop de spoelbak te kruipen (dat kon toen omdat hij zo mager was!). Toen hij dacht dat de kust veilig was, is hij uit het raam gesprongen, maar daar stonden de Duitsers nog. Daarna werd hij met de anderen naar een gebouw op de Veerseweg gebracht. Later kwamen ze toch vrij.

Dhr. v.d. Berg: Een N.S.B.-er, die ikzelf opgepakt had, vroeg me via zijn kaalgeknipte vrouw of ik hem eten wilde brengen. Hij was fout, maar daarom hoefde hij geen honger te lijden en ik ben gegaan.

Het kaalknippen van "foute" vrouwen leek meer op een volksgericht. We zijn naar huis gegaan, want het was niet om aan te zien. Het was beter geweest als ze objectief berecht waren.

Natuurlijk is dit maar een kleine greep uit de herinneringen van vijf oorlogsjaren, maar wij - als niet geboren Ambachtsters - hebben door deze verhalen toch enigszins een indruk gekregen hoe men hier de oorlog beleefd heeft.

Aantekeningen uit het Ambachts archief

C.Lagendijk

Sabotage

In 1942 ontving de burgemeester van H.I.Ambacht een op zeer strenge toon gestelde brief van de commandant van de Duitse Weermacht. Dat het afgelopen moest zijn met het omdraaien van de op Duits bevel geplaatste richtingaanwijzers waardoor Duitse troepen en transporten de verkeerde kant opgingen. De werd als sabotage beschouwd en zou indien dit zo bleef zwaar gestraft worden.

Oranje verboden

De huidige Oranjestraat moest omgedoopt worden tot Rozenstraat. Oranje bloemen in de tuin was toegestaan.

Evacuees/vluchtelingen

In december 1944 telde ons dorp 161 evacuees/vluchtelingen, deels doordat Zeeland voor een deel onder water gezet was.

De bevrijding

C.Lagendijk

De bevrijding die wij herdachten op 5 mei j.l. was een vervolg op de hongerwinter 44-45 die ook in ons dorp goed gevoeld is. Het was de bevrijding van gebrek aan brandstof, aan elektriciteit en hinderlijke Duitse bepalingen. Brandstof zoals kolen en olie was niet meer te krijgen. Komplete kasten, kastplanken, oude ledikanten, bedsteeplanken, kortom alles wat branden kon en niet noodzakelijk was om te houden ging het fornuis in.

Thuis zaten we eerst met kaarsen, toen die op waren werd de kamer of beter gezegd de omgeving van de tafel verlicht met een brandend "petroleum stelletje" waar het bovenstuk afgehaald was. De petroleum kwam onder de vloer vandaan; gehamsterd in oude stroopblikken.

Voor de ramen moest verduisteringspapier, een soort zwart papier, aangebracht worden wat geen licht doorliet en overdag boven aan het raam op een stok gerold zat. Fietslampen moesten voorzien zijn van stalenplaatjes zowel vóór als achter met een minuskuul gleufje waar een minimum aan licht doorheen kwam. Straatverlichting mocht ook niet aan.

Trouwens de elektriciteitscentrales zover ze niet gebombardeerd waren, werkten vanwege brandstofgebrek alleen maar voor de ziekenhuizen, Duitse instellingen, en onder anderen het Duitse leger.

Alle verduisteringsmaatregelen hadden ten doel om de geallieerde vliegtuigen, oriëntatiepunten te ontnemen.

Aan alles was gebrek. Versleten fietsbanden werden vervangen door uit oude autobanden gesneden strippen massief rubber de z.g. antiplofbanden. Brood was gerantsoeneerd evenals alles wat met broodeten te maken had. Zelfgemaakte bietenstroop werd bij gebrek aan beter op de boterham gedaan. Het z.g. tarwelezen, (het op het zo pas gemaaide tarweveld gevallen tarwe aren oprapen) en thuis zelf dorsen en tarwekorrels malen en zelf brood bakken werd beoefend. Tabak en sigaretten waren luxe dingen. Zelfs hier in Nederland werden tabaksplanten gepoot, geplant, geoogst, gedroogd en daarna althans bij mij thuis op een soort trapdraaibank gesneden, zover als je van snijden kon spreken tenminste. De gaarkeuken werd opgericht. Elke dag ging vrachtrijder A.Bravenboer of zijn oudste zoon met paard en wagen ergens richting Zwijndrecht of Dordt, wat, dat weet ik niet meer, grote bussen, een soort melkbussen, waterige soep halen voor de hongerige Ambachtse bevolking. Bij mij thuis

mochten we overigens niet klagen want vóór die winter had mijn vader zijn aardappelland leeg gedolven en zodoende kwam ons gezin nog redelijk door die hongerperiode heen.

Vast in mijn beeld staat het dat kinderen onnatuurlijk bleek waren. Ook zag ik op afvalhoppen kinderen nog naar iets eetbaars zoeken. Het Zweeds wittenbrood wat op een bepaald moment uitgedeeld werd was de grootste lekkernij aller tijden.

Door deze ervaringen waarschijnlijk kan ik mij nu nog vreselijk ergeren als vandaag de dag zo gemakkelijk voedsel weggegooid wordt.

Maar eindelijk kwam dan toch de bevrijding. Opeens waren ze er de Canadezen, of Engelsen of Amerikanen, wat, dat weet ik niet meer, in mijn kinderoren spraken ze koeterwaals. Later bleek dat het Canadezen waren. Ze zijn zover mijn herinnering teruggaat ook niet zolang gebleven. De Duitsers waren al weggetrokken. Ook de in 't Achterambacht bij elkaar gedreven krijgsgevangenen vertrokken.

Het "ondergronds" verzet kwam opeens te voorschijn. Mensen waarvan je het niet wist bleken bij de "ondergrondse" te zitten. De "ondergrondse" waren in een soort blauwe overalls en een soort luchtmachtpetjes en een band om de linkerarm, ik meen oranje kleurig. Nu marcheerde de "ondergrondse" over de Veersedijk i.p.v. de Duitse Weermacht met hun laarsgestamp en hun heldhaftige liederen. Zelfs die liederen zitten nog in mijn hoofd. Ik zou er zo een paar kunnen neuriën.

Nu werden de N.S.B.-ers in vrachtwagens geladen en afgevoerd i.p.v. joodse medeburgers en arbeiders voor "Die Arbeitseinsatz". Het volksgericht vond plaats. Onder het toelatend oog van de politie werden de meisjes en vrouwen die een verhouding met Duitsers hadden gehad, de z.g. "moffenkledders" uit de huizen gehaald en op straat kaal geknipt, waarna de optocht inclusief genoemde meisjes en vrouwen, verder ging naar het volgend adres, en zo werd deze vorm van relatie afgestraft door het den volke tonen van de gestrafte.

De haat tegen Duitsers en alles wat daarmee te maken had was groot. Er gebeurde dingen die in deze tijd, anno 1985, niet meer voor te stellen zijn. Maar boven alles overheerste toch de vreugde over onze herwonnen vrijheid.

De buurt-oranjeverenigingen kwamen als paddestoelen uit de grond, het leek wel of elk paar straten een buurt-oranjevereniging opgericht had. Uiteindelijk bleven er maar twee over, die fuseerden zodat er nu nog

één oranjevereniging over is. Erepoorten werden op de uitvalswegen opgericht. Conserveblikken in de kleuren oranje, rood, wit en blauw geschilderd en als versiering in kleurige slingers langs de straten van boom tot boom of lantaarnpaal tot lantaarnpaal gespannen, kilometerslang, misschien wel tot Zwijndrecht toe.

De Oranjegarde werd opgericht, een soort kruising tussen een wandelclub en een drumband à la Sandido thans. Ido's fanfare kwam weer tot nieuw leven. Onze enige echte dorpsfanfare stond weer op de muziektent aan de Hooftstraat en begeleide weer allerlei feestelijkheden. Kortom het culturele dorpsleven van zangkoren, fanfare en oranjeverenigingen begon weer. Er werd feest gevierd op ouderwetse manier, meestal op een weiland, ja, toen hadden we nog veel weiland en koninginndag viel in de zomer. En niet te vergeten de optochten, paarden, paard en wagen bepaalden het gezicht van zo'n optocht. Ringrijden te paard of paard en wagen gebeurde ook dikwijls.

Op de scholen, of het openbare of christelijke scholen waren, leerden we Valerius Gedenkklanken. Vaderlandse liederen sterk gelovig getint en overvloedig van gelovig dankbaar zijn voor de bevrijding, inclusief dankdiensten in de kerk zoals het betaamt voor een volk wat toen nog voor 90 procent misschien wel 95 procent gedoopt was in één van onze kerken en welks leven van de wieg tot het graf een voortdurende confrontatie was met "de hogere macht welke wij God noemen" en die ons in "goede en kwade dagen met zijn vaderlijke zorg omringt".

Tot slot

Uiteindelijk heeft na wereldoorlog no. II het leven zijn gewone loop weer genomen. Veel moest er na vijf jaar oorlog en bezetting gereorganiseerd en georganiseerd worden, de evacuees uit de onder water gezette stukken Zeeland moesten weer terug en de economische Marshall-hulp werd in 't leven geroepen. Er zijn in veel harten wonden geslagen die langzaam of nooit helen of lidtekens achtergelaten hebben. Ik denk dat nog nooit in de geschiedenis het waarom van dit alles zo luid geklonken heeft. H.I. Ambacht is voor veel oorlogsgeweld gespaard gebleven. Nochtans heeft iedere inwoner uit die periode zijn of haar eigen herinneringen. Ondergetekende was in het voorrecht om een deel van zijn herinneringen op papier te mogen zetten en deze zo aan de openbaarheid prijs te geven.

Deze herinneringen zijn oorlogs- en bevrijdingsherinneringen van iemand van toen tussen de 5 en 11 jaar. In zijn geheugen gegrift. Persoonlijk doorleefd en onthouden van de gesprekken van ouderen onder elkaar bij petroleumlicht waar avond aan avond de oorlog het gesprek van de dag was, waar elke overwinning op de Duitsers de hoop deed gloren op bevrijding.

Velen van $\pm$ 50 jaar en ouder zullen wat hier en in de overige artikelen van deze speciale "Groot en Klein" staan herkennen.

Reacties en of aanvullingen op deze artikelen worden gaarne in ontvangst genomen, zeker als zij het beeld van de oorlog in ons dorp, in een nog scherper daglicht kunnen zetten als hier gebeurd is.

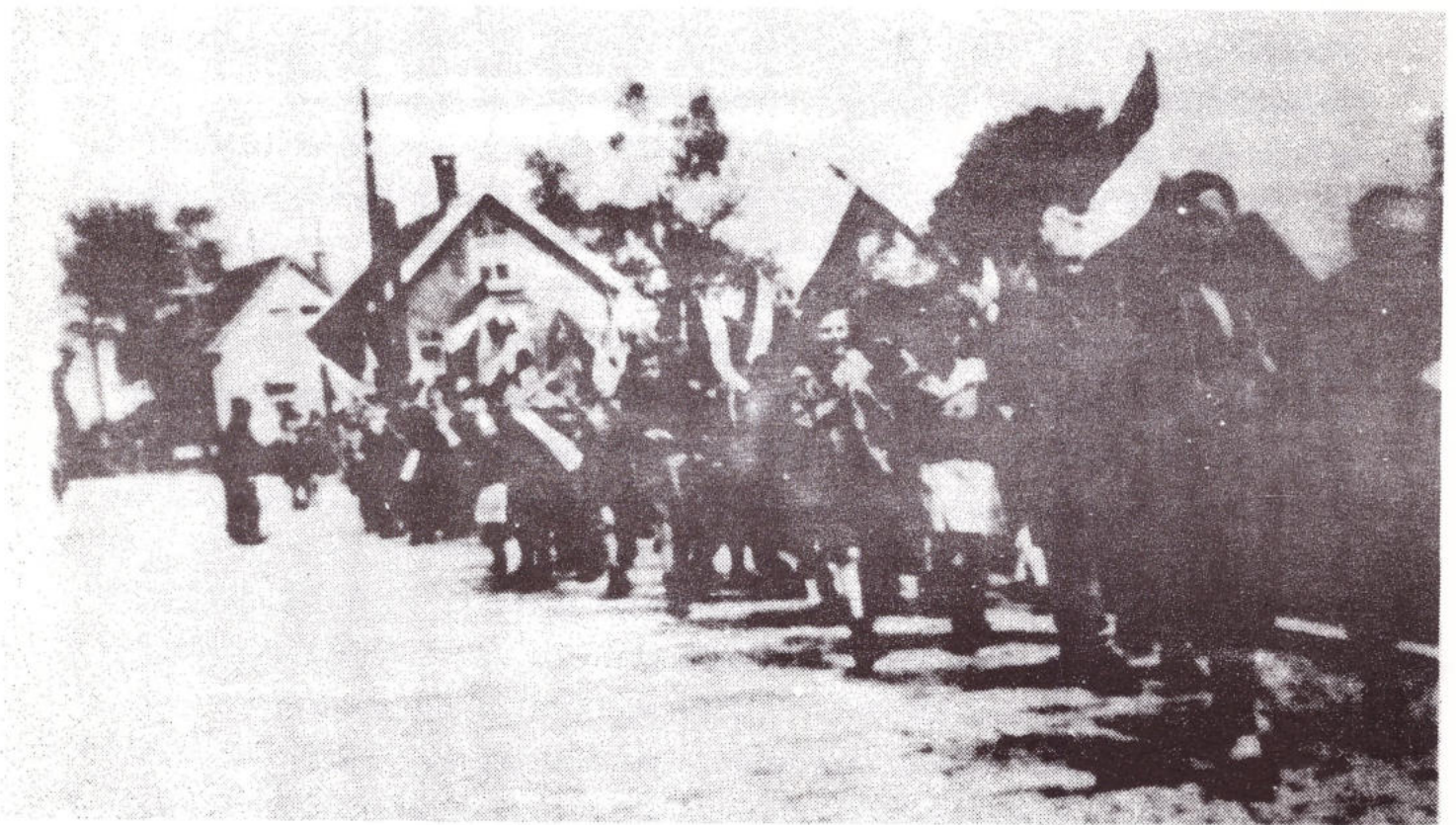
Reacties, hetzij telefonisch of schriftelijk, te richten aan het redactieadres van het Historisch Genootschap

p/a C. Lagendijk

Weteringsingel 118 B

Tel. 01858 - 13965

Wij komen in ons volgende nummer van "Groot en Klein" indien nodig op de zaak terug.

Kinderen in optocht op de Veersedijk bij de Paulusweg 1945

AAN
den Heer Secretaris v/d Ardeeling
Ridderkerk & Omstreken van
het Nederlandsche Rode Kruis

B 285 B

S. L. I. K. K. R. V. E. R.
=====

Opgaven gesneuvelden enz.

31 October 1945.

In antwoord op Uw schrijven van 25 October 1945 no. 113 de-
ik U mede dat:

- ad 1e. 4 burgers in 1940 door oorlogshandelingen werden gedood;
1 burger in October 1944 door een bombardement om het leven
kwam; en
1 burger in Maart 1945 bij het oversteken der Oude Maas
onder de gemeente Zwijndrecht naar de Hoeksche Waard (St
gebied) werd doodgeschoten.

ad 2e. geen burgers werden geëxecuteerd.

ad 3e. 7 personen werden gevangen genomen als politiek gevangene.

ad 4e. ¹⁵ 26 personen werden weggevoerd als repressaille-maatregel
in verband met het zoekraken van wapens der Duitschers.
Deze personen zouden worden ingezet voor de z.g. Arbeids-
inzet.

De burgemeester van Hendrik Ido Ambacht,

get. L. Duiker

L. Duiker

Opgave van goederen welke door de Duitse
Weermacht gevorderd en of gestolen zijn

C.Lagendijk

Het verschil tussen gestolen en gevorderd was, dat als er iets gevorderd werd er door de Weermacht een briefje afgegeven moest worden aan de eigenaars wat als een soort eigendomsbewijs moest dienen als later eventueel de goederen en vee weer terug gegeven zouden worden. Mooie theorie natuurlijk maar de praktijk was anders. Ja, en als het gestolen was werd uiteraard geen briefje afgegeven.

Eind 1944 - begin 1945 had de Weermacht blijkbaar het een en ander nodig. Volgens een lijst aanwezig in het gemeentearchief werden de volgende goederen en of vee gevorderd dan wel gestolen van de burgers en zelfs van de Gemeente.

11 paarden	4 tweewielige boeren- of andere
2 koeien	wagens
2 kalveren	20 vierwielige boeren- of andere
5 varkens	wagens
9 dubb. rietmatten	1 vrachtauto
1200 legaadappels	1 spiksplinternieuwe gemeentebrand-
20 kisten	weerwagen (met eigen ogen gezien
1 rijwiel	en zover mij bekend nooit terug-
2 rijzadels	gebracht).
15 dubb. en enkele paardentuigen	

Vermoedelijk is deze lijst niet helemaal compleet omdat zover mijn herinnering gaat er veel meer fietsen gevorderd waren. Maar dat kan ook vóór of na bovengenoemde periode geweest zijn.

Overzicht documentatiemateriaal en andere
eigendommen van het Historisch Genootschap

Gedeeltelijke opsomming No. 3. Zie voor No. 1 en No. 2 voorgaande uitgaven.

C.Lagendijk

<u>Titel en korte omschrijving</u>	<u>Bron/Schrijver</u>
"Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie. Deel 31, 1971". Allerlei over genealogie, iconografie en heraldiek. Uitgebreide beschrijving van families en hun afstamming.	Centraal Bureau voor Genealogie, 's Gravenhage.
Idem, deel 32, 1978	Idem
Idem, deel 33, 1979	Idem
Idem, deel 34, 1980	Idem
Idem, deel 35, 1981	Idem
Idem, deel 36, 1982	Idem
Idem, deel 37, 1983	Idem
"Het Huys Ten Donk". Een beschrijving van Huys Ten Donk inclusief het Donksebos en de tuinarchitectuur te Slikkeveer.	Drs. Heimerick Tromp. Een uitgave van de ANWB en de Nederlandse Kastelen Stichting te Overloon
"Dialekt en eigenbenaming in H.I. Ambacht". Een soort woordenboek van het Ambachts dialect zoals vroeger hier werd gesproken.	P.Visser, Schiedam.
"De veldnamen te H.I. Ambacht anno 1386". Een veldnamenlijst volgens het z.g. Hoefslagboek, archief Zwijndrechtse Waard en het rechterlijk archief in het Alg. Rijksarchief Den Haag.	P.Visser, Schiedam.

"De Verenigde Strijdkrachten".
De strijdkrachten van de dorpen
rond H.I. Ambacht w.o. Sand.
Ambacht. Lijst van manschappen
anno 1672.

P.Visser, Schiedam.

"Dijkboekje H.I. Ambacht
1470/1561". Het kohier van de
tiende penning, anno 1561.

P.Visser, Schiedam.

H.I.Ambacht. De Kerkelijke
Kwesties 1913-1923.

Ds.Franciscus Corn. Willekes
Wzn. Volgens artikelen en commen-
taren in Het Nieuwsblad voor de
Hoekse Waard en IJsselmonde uit
boven genoemde tijd.

Opgezocht, beschreven en
samengevoegd door:
P.Visser, Schiedam.

Mededelingen redactie

De volgende uitgaven van het Hist. Genootschap zijn nog verkrijgbaar
op Weteringsingel 118 B:

Een paar voorgangers van "Groot en Klein" n.l.

Mededelingenblad Jaargang I no. 1 (januari 1981). Alleen voor leden gratis.

Mededelingenblad Jaargang I no. 3 (september 1981). Alleen voor leden gra-
tis.

Groot en Klein Jaargang I No. 1 1982 - niet leden f 2.00

Groot en Klein Jaargang I No. 2 1982 - niet leden f 2.00

Groot en Klein Jaargang II No. 2 1983 - niet leden f 2.00

Groot en Klein Jaargang III No. 3 1984 - niet leden f 3.00

Voor leden dus gratis en alles zolang de voorraad strekt.

Verder hebben we nog 196 exemplaren van onze zeer succesvolle uitgave:
"Hendrik Ido Ambacht 1332-1982", wat uitgegeven is naar aanleiding van
de viering "H.I.Ambacht 650 Jaar Vaard".

De prijs voor leden is f 15.00 en voor niet leden f 22.50.

